

Sygn. akt III KK 346/22

POSTANOWIENIE

Dnia 15 lutego 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Siwek

w sprawie **K. M.**

podejrzanego o czyn z art. 157 § 2 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

na posiedzeniu w dniu 15 lutego 2023 r.,

kasacji wniesionej przez prokuratora

od postanowienia Sądu Okręgowego w Krakowie

z dnia 11 kwietnia 2022 r., sygn. akt IV Kz 365/22

utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa – Krowodrzy
w Krakowie

z dnia 21 lutego 2022 r., sygn. akt II K 836/21/K

p o s t a n o w i ł

**uchylić zaskarżone postanowienie oraz utrzymane nim w
mocy postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa –
Krowodrzy w Krakowie i sprawę przekazać temu Sądowi do
ponownego rozpoznania w I instancji.**

UZASADNIENIE

Prokurator Rejonowy Kraków - Prądnik Biały w Krakowie 24 czerwca 2021 r. wystąpił do Sądu Rejonowego dla Krakowa - Krowodrzy w Krakowie z wnioskiem o umorzenie postępowania karnego przeciwko K. M. wobec stwierdzenia, że podejrzany nie popełnił przestępstwa z powodu całkowitej niepoczytalności i zastosowanie środka zabezpieczającego w postaci terapii na zasadzie art. 93a § 1 pkt 2 k.k.

Sąd Rejonowy dla Krakowa – Krowodrzy w Krakowie postanowieniem z 21 lutego 2022 r., sygn. akt II K 836/21/K, uwzględnił wniosek prokuratora i na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 31 § 1 k.k. umorzył w stosunku do podejrzanego K. M. postępowanie karne o zarzucany mu czyn z art. 157 § 2 k.k. (pkt I), zaś na zasadzie art. 93a § 1 pkt 2 k.k., art. 93b § 1 k.k., art. 93c pkt 1 k.k., art. 93d § 1 k.k. orzekł wobec tego podejrzanego środek zabezpieczający w postaci terapii (pkt II); rozstrzygając jednocześnie o kosztach udzielonej mu pomocy prawej przez obrońcę z urzędu (pkt III), a także o kosztach procesu (pkt IV).

Zażalenie na to postanowienie wniósł oskarżyciel publiczny, zarzucając obrazę przepisów postępowania, a to art. 354 pkt 2 k.p.k., poprzez jego błędne zastosowanie i wydanie postanowienia o umorzeniu postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy i zastosowaniu środka zabezpieczającego na posiedzeniu, w którym nie brał udziału podejrzany, podczas gdy jego obecność była obligatoryjna, co w konsekwencji spowodowało zaistnienie bezwzględnej przyczyny odwoławczej, o której mowa w art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k. Prokurator wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Okręgowy w Krakowie postanowieniem z dnia 11 kwietnia 2022 r., sygn. akt IV Kz 365/22, utrzymał zaskarżone postanowienie w mocy, rozstrzygając jednocześnie o kosztach udzielonej podejrzanemu pomocy prawnej (pkt. I i II).

Kasację od postanowienia Sądu Okręgowego w Krakowie wniósł Prokurator Rejonowy Kraków - Prądnik Biały w Krakowie, który zaskarżając to orzeczenie w całości na korzyść K. M., zarzucił rażącą obrazę przepisów postępowania, a to art. 354 pkt 2 k.p.k., poprzez jego błędne zastosowanie i utrzymanie w mocy wydanego postanowienia Sądu I instancji o umorzeniu postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy i zastosowaniu środka zabezpieczającego na posiedzeniu, w którym nie brał udziału podejrzany, podczas gdy jego obecność była obligatoryjna, które to orzeczenie obarczone było zaistnieniem bezwzględnej przyczyny odwoławczej, o której mowa w art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k., co w konsekwencji spowodowało, że orzeczenie Sądu Odwoławczego również obarczone jest powyższym uchybieniem.

Skarżący wskazując na powyższy zarzut wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu II instancji oraz utrzymanego nim w mocy postanowienia Sądu I instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania w postępowaniu pierwszoinstancyjnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja jest oczywiście zasadna, wobec czego podlegała uwzględnieniu na posiedzeniu bez udziału stron, zgodnie z art. 535 § 5 k.p.k.

Trafnie podniósł w niej skarżący, że w niniejszej sprawie doszło do naruszenia wskazanych w *petitum* kasacji przepisów prawa procesowego. Sąd II instancji zaakceptował bowiem rozstrzygnięcie Sądu Rejonowego, które zostało wydane z rażącą obrazą art. 354 pkt 2 k.p.k. stanowiącą uchybienie z art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k.

Zgodnie z art. 354 pkt 2 k.p.k. w wypadku, gdy prokurator złożył wniosek o umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy i o zastosowanie środków zabezpieczających, wniosek kieruje się na rozprawę, chyba że popełnienie czynu zabronionego przez podejrzanego i jego niepoczytalność w chwili czynu nie budzą wątpliwości, a prezes sądu uzna za celowe rozpoznanie sprawy na posiedzeniu z udziałem prokuratora, obrońcy i podejrzanego. Treść tego przepisu nie pozostawia zatem wątpliwości, że udział w posiedzeniu w przedmiocie wniosku prokuratora o umorzenie postępowania i zastosowanie środka zabezpieczającego jest obowiązkowy co do prokuratora, obrońcy i podejrzanego. Wyjątkowo podejrzanym nie bierze udziału w posiedzeniu, jeżeli z opinii biegłych wynika, że byłoby to niewskazane, jednak i w takim wypadku sąd może uznać udział podejrzanego w posiedzeniu za konieczny. Należy podkreślić, że *lege non distinguente* przywołane wyżej zasady udziału stron w posiedzeniu dotyczą orzekania w przedmiocie wniosku prokuratora o umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy i zastosowanie środków zabezpieczających niezależnie od tego, jaki środek zabezpieczający objęty został wnioskiem prokuratora. W konsekwencji nie ma normatywnych podstaw do różnicowania standardu

postępowania w przedmiocie rozpoznania wniosku prokuratora o umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy i zastosowanie środków zabezpieczających względem treści wniosku prokuratora, a ściślej środka zabezpieczającego, jakiego orzeczenia się domaga. Ustawodawca przyjął bowiem, że w każdej sytuacji standard ten winien być najwyższy, związany z obowiązkową obecnością stron, w tym podejrzanego, chyba że zachodzi wyjątek przewidziany w art. 354 pkt 2 zd. drugie k.p.k. Już z tego powodu oczywiście błędne jest twierdzenie, że obecność podejrzanego jest obowiązkowa jedynie wówczas, gdy prokurator domaga się orzeczenia środka zabezpieczającego o charakterze izolacyjnym, tj. umieszczenia w zamkniętym zakładzie.

Zauważyć także należy, że wniosek prokuratora w zakresie środka zabezpieczającego nie wiąże sądu (zob. uchwałę Sądu Najwyższego z 26 września 2002 r., I KZP 13/02). W sytuacji niepoczytalności sprawy możliwe jest więc zarówno uwzględnienie przez sąd wniosku złożonego w trybie art. 354 k.p.k. co do wskazanego w nim środka zabezpieczającego albo orzeczenie innego środka, niezależnie od tego, czy byłby to środek izolacyjny, czy nieizolacyjny. O tym czy i jaki środek zabezpieczający będzie orzeczony decyduje sąd na podstawie zgromadzonych dowodów i rozstrzygnięcie tej kwestii następuje poprzez wydanie postanowienia. Postanowieniem takim sąd może wniosek prokuratora uwzględnić w całości, uwzględnić w części, właśnie co do objętego jego *petitum* środka zabezpieczającego albo wniosku nie uwzględnić w całości i przekazać sprawę prokuratorowi do dalszego prowadzenia (zob. uchwały Sądu Najwyższego: z 23 kwietnia 2002 r., I KZP 7/02; z 26 września 2002 r., I KZP 13/02). W sytuacji zatem, kiedy to dopiero treść postanowienia wydanego w trybie art. 354 pkt 2 k.p.k. rozstrzyga czy i jaki środek zabezpieczający będzie wobec podejrzanego orzeczony oczywiste wydaje się, że łączenie zasad procedowania z samą tylko treścią wniosku prokuratora jest nieporozumieniem, zwłaszcza że nie znajduje oparcia w żadnych obowiązujących regulacjach procesowych.

W niniejszej sprawie, choć była to sprawa rozpoznawana w trybie art. 534 pkt 2 k.p.k., na posiedzeniu w postępowaniu przed Sądem I instancji nie był obecny

podejrzany. Z opinii biegłych lekarzy psychiatrów i psychologa wynika, że u podejrzanego rozpoznano chorobę psychiczną w postaci schizofrenii oraz zespół uzależnienia od alkoholu, w związku z czym zachodzą wobec niego warunki z art. 31 § 1 k.k., uzasadniające leczenie w ramach środka zabezpieczającego w postaci terapii (art. 93a § 1 pkt 2 k.k.). Jednocześnie brak w opiniach biegłych konstatacji, aby aktualny stan zdrowia psychicznego podejrzanego przeciwstawiał się jego udziałowi w postępowaniu. Przeciwnie, biegli akcentowali, że podejrzany jest zdolny do brania udziału w postępowaniu karnym, niesamodzielnie, lecz z udziałem wyznaczonego obrońcy. W związku z treścią opinii biegłych nie ulega zatem wątpliwości, że nie zmaterializował się wyjątek od rozpoznania wniosku prokuratora na posiedzeniu w obecności podejrzanego, a więc obowiązywała zasada, że obecność ta jest obowiązkowa.

Analiza protokołu posiedzenia z 21 lutego 2022 r. dowodzi, że podejrzany nie stawiał się na tym terminie, a uczestniczyli w nim wyłącznie prokurator i jego obrońca (k. 111). Powiadomienie zastępcze K. M. o terminie posiedzenia (art. 133 § 2 k.p.k.), jak również wyłączna obecność na posiedzeniu jego obrońcy, nie uprawniało Sądu Rejonowego do procedowania, w tym do przesłuchania biegłych i przeprowadzenia posiedzenia skutkującego merytorycznym rozstrzygnięciem wniosku. Takie postępowanie było niezgodne z normą art. 354 § 2 k.p.k., jak również godziło w treść art. 117 § 3 k.p.k., zgodnie z którym w razie niestawiennictwa strony, obrońcy lub pełnomocnika, których stawiennictwo jest obowiązkowe, czynności procesowej nie przeprowadza się.

Trafnie podniósł zatem skarżący, że postępowanie przed Sądem I instancji, toczyło się z rażącym naruszeniem prawa procesowego, które przybrało dodatkowo postać bezwzględnej przyczyny odwoławczej, o jakiej mowa w art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k., gdyż rozpoznano sprawę pod nieobecność podejrzanego, którego obecność była obowiązkowa. W orzecznictwie Sądu Najwyższego w sposób jednolity przyjmuje się, że przeprowadzając posiedzenie w przedmiocie wniosku o umorzenie postępowania z powodu niepoczytalności sprawcy pod nieobecność podejrzanego sąd rażąco narusza art. 354 pkt 2 k.p.k., a w konsekwencji

dopuszcza się uchybienia stanowiącego bezwzględną przyczynę odwoławczą z art. 439 § 1 pkt 11 k.p.k. (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z 5 marca 2021 r., V KK 11/21, z dnia 3 lutego 2021 r., IV KK 582/19, czy z 30 czerwca 2021 r., II KK 252/21).

Z tych względów należało uchylić zaskarżone postanowienia, a także postanowienie, które zostało utrzymane nim w mocy.

W toku ponownego rozpoznania sprawy Sąd I instancji uwzględni powyższe zapatrywania prawne, ale również będzie miał w polu widzenia fakt, że K. M. jest osobą bezdomną, która nie ma stałego miejsca zamieszkania, najpewniej nie przebywa pod wskazanym przez siebie adresem. Sąd Rejonowy powinien zatem w pierwszej kolejności wykorzystać dostępne narzędzia, w celu zweryfikowania aktualnego miejsca pobytu podejrzanego, podjąć skuteczne próby osobistego doręczenia mu wezwania, zapewniając tym samym możliwość dobrowolnego stawiennictwa, a w razie konieczności doprowadzić do jego zatrzymania i przymusowego doprowadzenia na termin posiedzenia (art. 131 § 1 pkt 4 k.p.k.). Być może dopiero podjęcie takich czynności procesowych zapewni udział podejrzanego w posiedzeniu, a tym samym realizację jego prawa do wypowiedzenia się w kwestii wnioskowanego środka zabezpieczającego, które wynika z art. 354a § 2 k.p.k.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.